

Introductie

Een leefbare en complete stad vraagt om een divers en hoogwaardig voorzieningenniveau. De uitdaging is dit zó te doen dat deze toegankelijk zijn voor iedereen, uitnodigen tot ontmoeting en verbinding tussen bewoners én tot optimaal gebruik leiden van in sommige buurten letterlijk schaarse ruimte.

Maatschappelijke voorzieningen zijn plekken die ruimte bieden aan activiteiten die primair een maatschappelijk doel dienen en bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke samenleving met gelijke kansen voor iedereen en oog voor elkaar. Het gaat daarbij hoofdzakelijk om activiteiten op het gebied van zorg, welzijn, cultuur, sport en onderwijs.¹

voorzieningen die een plek bieden aan activiteiten met primair een maatschappelijk doel. Het gaat niet alleen om gebouwen, maar ook om sportvelden, speelplekken en de openbare ruimte daar waar die uitnodigt om te bewegen, spelen en recreëren.

¹ Deze notitie gaat niet over coffeeshops en prostitutie. Dit zijn specifieke voorzieningen met een bijzonder karakter die bij Veiligheid zijn belegd.

Utrecht groeit naar verwachting de komende jaren van 350.000 inwoners in 2018 naar 430.000 inwoners in 2040. In de Ruimtelijke Strategie Utrecht (RSU) staat dat Utrecht invulling geeft aan deze groei door binnenstedelijk te bouwen en locaties in de stad te transformeren naar aantrekkelijke, gezonde en duurzame stadswijken waar gewoond, gewerkt en gerecreëerd wordt. Dit vraagt om nieuwe creatieve oplossingen en grote aandacht bij planontwikkeling van publieke en private partijen. Zo is en blijft bijvoorbeeld de mogelijkheid om te spelen, sporten en bewegen in de buitenruimte cruciaal in een verdichtende stad en regio.

We weten dat veel mensen op eigen kracht een gezond leven nastreven en dat anderen hiertoe meer gestimuleerd of uitgedaagd moeten worden. Ook weten we dat lang niet iedereen in staat is om – permanent of tijdelijk – goed voor zichzelf te zorgen. Daarom is het belangrijk dat welzijn, gezondheid, zorg en ondersteuning, onderwijs en cultuur dichtbij en op maat georganiseerd wordt.

Waarde koersdocument

Voorliggende notitie gaat over de beschikbaarheid, bereikbaarheid, spreiding en inrichting van maatschappelijke voorzieningen en de afwegingen die hierover bij gebiedsontwikkelingen moeten worden genomen.

Bij vaststelling van voorliggend document vormt het realiseren van een hoogwaardig maatschappelijk voorzieningen niveau één van de structurele opgaven die centraal staan bij

gebiedsontwikkeling (naast groen, mobiliteit, gezondheid en duurzaamheid etc)

Het Voorliggend koersdocument is één van de bouwstenen van de te herziene RSU. Het koersdocument verrijkt de RSU met sociale componenten. –We geven in dit document uitgangspunten en richtlijnen mee voor het ontwikkelen van maatschappelijke voorzieningen op basis van staand beleid. De bijlage bevat per maatschappelijke voorziening de ontwikkelingen en richtinggevende normen wat in de RSU wordt vertaald naar een barcode; een overzicht van de aanvullende opgaven die gepaard gaan met groei. Dit koersdocument vormt daarmee één van de kaders voor specifieke gebiedsontwikkeling.

We stellen zo het volgende scherp:

1. de noodzaak van kwalitatief hoogwaardige maatschappelijke voorzieningen voor gezond stedelijk leven voor iedereen (visie).
2. uitgangspunten, richtlijnen en per beleidsveld de ‘puzzelstukken’ om op een effectieve, vernieuwende manier te komen tot samenhangend programmeren in de gebieden (kaders).

Waarom dit koersdocument?

Het Planbureau voor de Leefomgeving onderstreept dat ruimtelijke én maatschappelijke opgaven meer gekoppeld zijn dan in Nederland wordt beseft. Omgevingsbeleid is meer dan sec het inrichten van de leefomgeving. Ook de maatschappelijke opgaven moeten centraal staan.

In de praktijk van omgevingsbeleid mag hier meer aandacht voor zijn. Onterecht wordt dat in de praktijk van het omgevingsbeleid vergeten¹. Dit koersdocument geeft aangrijpingspunten voor gebiedsontwikkeling vanuit sociaal-maatschappelijk perspectief. Het bundelt bestaand sectoraal beleid en geeft de samenhang weer, maar geeft ook zicht in nieuwe kansen en uitdagingen. We gebruiken dit document in het hier en nu om de ruimtelijke en maatschappelijke opgaven met elkaar te verbinden. Dit koersdocument sluit daarmee ook aan bij de bedoeling van de omgevingswet: komen tot een integrale en samenhangende visie op de fysieke leefomgeving en deze zo waarborgen dat de ruimtelijke ontwikkeling aansluit bij de leefwereld van bewoners. Leren, sporten, recreëren, ontmoeten en zorgen voor elkaar zijn belangrijk in die leefwereld en voorzieningen maken dat mogelijk. Het koersdocument is een intern document binnen de omgevingsvisie maakt deel uit van de Utrechtse omgevingsvisie.

Tenslotte heeft dit zien we dit koersdocument als doel om het -start van een 'grotere -gesprek' te voeren over hoe we de stedelijke ontwikkeling dragend laten zijn voor sociaal maatschappelijke opgaven. Dit gesprek wordt zowel ambtelijk als bestuurlijk en zowel intern als extern gevoerd. Het gesprek leidt tot maatwerk op gebiedsniveau wordt met name in de gebieden verder uitgewerkt, omdat het niet mogelijk en wenselijk is een stedelijke blauwdruk te geven. Op stedelijk

niveau monitoren we of er voldoende voorzieningen aanwezig zijn.

Context

In Utrecht willen we gezond stedelijk leven mogelijk maken voor iedereen. Dit betekent dat we oog hebben voor diverse woonmilieus, zodat iedereen zich thuis kan voelen, mee kan doen en ontmoeting vanzelfsprekend is.

In Utrecht zijn veel maatschappelijke partijen actief en is het aantal vrijwilligers hoog. De stad is het centrale trefpunt midden in het land en daarmee een ideale ontmoetingsplek. Dit alles maakt Utrecht volgens de Europese Unie dan ook tot één van de meest concurrerende regio's van Europa. Utrechters, onderwijsinstellingen, bedrijven en gemeente zijn niet voor niets trots op hun stad!

Wat de stad aantrekkelijk maakt, is voor iedereen anders. De één hecht aan ontmoeting en reuring in een dynamische omgeving, terwijl een ander vooral rust op prijs stelt. Utrecht is gelukkig een stad met een grote diversiteit aan woonmilieus en dat willen we zo houden. Ook zien we de waarde van koesteren we van rafelranden en koesteren we kwaliteit. We -en groeien we met behoud van wat sinds tijden Utrecht Utrecht maakt.

De vijf principes voor gezond stedelijk leven

Op weg naar 'Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen' houden we steeds in de gaten of we de goede dingen doen. Om ons hierbij te helpen, uit te dagen en te inspireren, hebben we vijf principes geformuleerd²:

1. Utrecht koestert kwaliteit. We groeien met behoud van wat sinds tijden Utrecht Utrecht maakt. Utrecht: grote stad met menselijk gezicht.
2. Utrecht beweegt en vergroent. We maken meer ruimte voor lopen, fietsen en groene plekken en verbindingen.
3. Utrecht verbindt. In onze regio doet iedereen ertoe en kan iedereen meedoen. We zorgen met elkaar voor wie dat nodig heeft.
4. Utrecht vernieuwt. Vernieuwen zit in onze genen. We leggen de lat hoog: wat we nu doen moet in de toekomst van waarde zijn.
5. Utrecht nodigt uit. Samen komen we verder. Op weg naar 'Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen' is ieders inbreng van belang.

Een leefbare stad bouw je met en voor bewoners

Met woningen alleen bouw je geen stad. Een leefbare en complete stad vraagt een divers en hoogwaardig voorzieningenniveau; prettige (buiten)ruimten welke aansluiten op de behoefte van de (toekomstige) bewoners en gebruikers. Het is de verantwoordelijkheid van de gemeente om

samen met publieke en private partijen te voorzien in hoogwaardige maatschappelijke voorzieningen. De uitdaging is dat zó te doen, dat deze toegankelijk zijn voor iedereen, uitnodigen tot ontmoeting en beweging en verbinding tussen bewoners. het En leidt tot optimaal gebruik van, in sommige buurten, letterlijk schaarse ruimte. Hierbij zijn maatschappelijke voorzieningen nooit een doel op zich, maar een middel om maatschappelijke activiteiten mogelijk te maken.

“ Ik wil toch nog wel even benadrukken dat we niet met zijn allen moeten gaan kijken naar, oh, gaat de gemeente wat doen. Of gaat de welzijnsorganisatie wat doen. Nee, ook zelf nadenken wat kan ik doen.”

Bron uitspraak: belevingsonderzoek Ferro Explore!

Richtinggevende trends en opgaven

De behoefte aan ruimte en voorzieningen om dit mogelijk te maken is van alle tijden, maar de manier waarop we daar invulling aan geven wordt bepaald door de maatschappelijke trends en opgaven die we samen met de stad vaststellen. We zien een aantal trends en opgaven.

Brede ontplooiing van kinderen en jongeren

Dit staat gelijk aan ruimte voor spelen, bewegen, leren, verwonderen en ontspannen.

De maatschappelijke trend is dat kinderen meer tijd doorbrengen achter beeldschermen en minder buiten spelen. Ruimte dichtbij huis die uitnodigt en uitdaagt om te spelen, sporten, bewegen en ontmoeten is essentieel.

Goed onderwijs voor iedereen is een voorwaarde voor gelijke kansen. Voor kinderen die van huis uit minder kansen hebben, is de voorschool bewezen effectief om niet al jong op achterstand te komen. Kinderen met een fysieke beperking en kinderen die een extra steuntje in de rug nodig hebben, bieden we zoveel mogelijk een plek op een gewone school in de buurt. Hiervoor bieden we de extra ondersteuning die nodig is. Dit vraagt om scholen die ook letterlijk ruimte bieden aan de voorschool, aan betrokken ouders, en aan het kunnen bieden van zorg op school. Cultuureducatie en participatie leren kinderen op andere manieren kijken, ontwikkelen en inspireren.

Veerkrachtige wijken-buurten ontwikkelen met een bloeiend maatschappelijk leven

Om dit te faciliteren is voldoende ruimte nodig voor maatschappelijk initiatief van bewoners en vrijwilligers, die samen allerlei activiteiten organiseren. Denk aan ruimten als buurtcentra, sportaccommodaties, religieuze voorzieningen, ruimte voor het bezoeken en actief beoefenen van culturele activiteiten, ruimte voor

bootcampgroepen, ruimte om te sporten en bewegen voor jongeren en voor stadslandbouw.

Binnen de transformaties in het sociaal domein is het versterken van de sociale basis en wat mensen daarbinnen voor en met elkaar doen, een belangrijke opgave. Een sterke sociale basis bevordert de sociale samenhang in buurten ~~en~~ wijken en biedt kansen aan mensen die niet vanzelf meedoen in het maatschappelijk leven. Dit helpt ook om sociaal isolement en eenzaamheid te voorkomen.

Het aantal initiatieven van buurtbewoners en buurtondernemers groeit. Vaak kunnen deze initiatieven gebruik maken van bestaande voorzieningen, soms hebben ze behoefte aan een eigen plek of aan een specifieke ruimte. De gemeente faciliteert hiervoor in basisvoorzieningen. Daarnaast zijn er veel andere partijen die ruimte kunnen bieden aan initiatief. We stimuleren nieuwe vormen van samenwerking tussen bewonersinitiatieven, aanbieders van ruimte en de gemeente om zoveel mogelijk ‘ruimte op maat’ te kunnen bieden.

Zorg- en hulpverlening dichtbij en op maat

Dit is één van de opgaven uit de strategische agenda van de stad en van groot belang in de doorontwikkeling van de transformaties in het sociaal domein.

Informele zorg, basiszorg (vanuit de buurtteams en de eerste lijn gezondheidszorg) en aanvullende

zorg in de juiste mix aanbieden op buurtniveau zijn voorwaarden om de genoemde beweging mogelijk te maken. Mensen mét en zonder beperking kunnen dan samen wonen en leven in een buurt. Dit belang wordt versterkt door de extra-muralisering: ouderen wonen langer in de eigen buurt en het streven is om ook mensen met GGZ-problematiek en jongeren met een beperking of ernstige gedragsproblematiek, zoveel mogelijk in de eigen buurt te laten wonen (zelfstandig dan wel in kleinschalige woonvormen met begeleiding). Dit vraagt om flexibele ruimten voor nieuwe woonconcepten onderdeel te laten uitmaken van de stedenbouwkundige opzet.

Met onze maatschappelijke partners, ontwikkelaars, ondernemers, buurtgenoten en vrijwilligers werken we aan deze punten. Samen met hen bepalen we de betekenis voor de nieuwe maatschappelijke voorzieningen die we als gevolg van de groei van de stad gaan realiseren. Dit geldt ook voor de noodzakelijke aanpassingen van bestaande voorzieningen. Schoolleiding, sportverenigingen, cultureel ondernemers, zorgaanbieders en bewoners zijn de dagelijkse gebruikers van de voorzieningen en weten vanuit de praktijk wat werkt.

-Dynamische cultuursector

Ook binnen de cultuur sector zien we trends zoals de dynamiek van het (potentiële) kunstpubliek. Dit heeft zowel effect op de context waarbinnen kunst en cultuur tot stand komt als op de vraag naar (gesubsidieerd) aanbod.

Technologische en maatschappelijke ontwikkelingen vragen bovendien om nieuwe manieren van programmeren, organiseren en publieksbenadering. Jongere generaties en makers geven de stad met hun werk een hedendaags gezicht. Zij bieden nieuwe denk- en zienswijzen die de veranderende stad een spiegel voorhouden. Kunstdisciplines zijn steeds meer onderling verweven en soms zelfs niet meer van elkaar te onderscheiden. Kunst en cultuur raken vaker andere maatschappelijke sectoren als de zorg, duurzaamheid of het onderwijs. Om in te spelen op al deze veranderingen is een dynamische, innovatieve culturele sector nodig. Voorzieningen zijn daarvoor voorwaardenscheppend.

Gezondheidszorg in de toekomst.

Er kunnen verschillende ontwikkelingen worden geduid die van invloed zijn op de vraag naar en het aanbod van de gezondheidszorg. Zo is de verwachting dat het ziekenhuis van morgen zich in de toekomst richt op complex risicovolle en acute zorg. Laagdrempelige en chronische zorg gaat meer en meer uitgevoerd worden door de eerste of anderhalve lijn (gespecialiseerde centra tegen de eerstelijns) dicht bij huis. Ook technologische ontwikkelingen en data zorgen er voor dat zorgprocessen veranderen, de rol van artsen en verpleegkundigen veranderen mee. Een verschuiving derhalve van tweede lijnszorg naar

de eerstelijns; van ziekenhuis naar het uitvoeren van zorg thuis in de wijkbuurt.

“Wat ik fijn vind aan de plek waar ik woon is dat ik heel goed met burens op kan schieten. Het is een mevrouw van 85 en die brengt dan bijvoorbeeld met Pasen een mandje met eitjes naar je toe en ja daar doe je dan heel veel voor terug en je krijgt er ook heel veel voor terug. Ik help ook gewoon oudere mensen, die vroeger wat voor mij hebben betekend, daar wil ik graag wat voor terug doen. Als ik zo de mensen kan helpen dan ben ik daar heel blij mee.”

Bron uitspraak: belevingsonderzoek Ferro Exp

Uitdagingen

Werken vanuit de bedoeling

De toenemende druk op de ruimte stelt ons ook voor uitdagingen. Het vraagt voortdurend om een zorgvuldige belangenafweging en een goede balans tussen economische, ecologische en sociale waarden. Het vraagt ook dat we soms bestaande regels, afspraken en procedures opnieuw tegen het licht houden zodat we blijven werken vanuit de bedoeling.

Investerings

De ambities van Utrecht, om de groei van de stad op te vangen door te verdichten, zijn hoog. Zo wil de stad groen, duurzaam, toegankelijk en economisch sterk zijn waarbij het zijn sociale

gezicht behoudt; Utrecht wil een leefbare stad zijn en blijven voor iedereen. Het realiseren van deze ambities kost geld. De toenemende kosten voor het realiseren van de maatschappelijke voorzieningen worden gedekt uit middelen, toegekend middels het groeikader. Door de veelheid van ambities moeten keuzes worden gemaakt die invloed kunnen hebben op het financieel rendement.

In hoeverre zijn wij (en-private grondeigenaren) bereid om dit verdienpotentieel (deels) op te geven in ruil voor maatschappelijke voorzieningen die de leefbaarheid vergroten en daardoor op termijn mogelijk een besparing opleveren?

Dit document geeft hier geen eenduidig antwoord op. In elke afzonderlijke gebiedsontwikkeling moet deze keuze aan het bestuur worden voorgelegd en het gesprek met private grondeigenaren worden aangegaan. Hierbij moet ook aandacht zijn voor maatschappelijke huren.

Daarnaast wordt, op basis van motie 152, in de RSU kansrijke grondposities van de gemeente Utrecht in kaart gebracht. Hierbij wordt gekeken of eigen grond ingezet kan worden voor het realiseren van opgaven (bijvoorbeeld voorzieningen, groen, duurzaamheid). Indien eigen grond niet voorhanden is, en realisatie op grond van derden niet lukt, onderzoeken we of we grond moeten verwerven.

Het is denkbaar dat door stapeling van ambities keuzes moeten worden gemaakt en/of

aanvullende investeringen nodig zijn. Deze extra investeringen worden in de onderhandeling met de marktpartijen meegenomen.

Het realiseren van deze ambities kost geld en dat heeft invloed op het financieel rendement. Zijn wij en private grondeigenaren bereid om dit verdienpotentieel (deels) op te geven in ruil voor maatschappelijke voorzieningen?

Samenwerken

De hoge ambities, die binnen de verschillende organisatie onderdelen worden uitgewerkt, vragen om een open, op samenwerking gerichte houding, denken in mogelijkheden en transparantie op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau. Alleen door samen te werken is het mogelijk om integrale afwegingen te maken en tot een gedragen besluitvorming te komen. Dit geldt ook voor de samenwerking met de partners in de stad. Het domein overstijgend werken is een uitdaging, maar wel noodzakelijk.

Uitgangspunten voor leefbaarheid en maatschappelijke voorzieningen

Voor de ontwikkeling van leefbare wijken buurten en goede maatschappelijke voorzieningen gelden zeven uitgangspunten. Het laten landen van deze uitgangspunten in een wijk of buurt, vraagt maatwerk. Een stedelijke blauwdruk hiervoor is niet mogelijk, omdat elk gebied uniek is.

Participatie

We willen graag dat mensen betrokken bewoners zijn die zich inzetten voor hun buurt. Om deze betrokkenheid te vergroten heeft participatie een structurele plek bij gebiedsontwikkeling en het opstellen van een omgevingsvisie. Daarnaast betrekken we bewoners bij het opzetten, ontwikkelen en, waar mogelijk, beheren van maatschappelijke voorzieningen. Waar het voorzieningen voor kinderen en jongeren betreft worden zij betrokken bij de realisatie. In nieuwbouwgebieden kunnen niet alle ontwikkelingen wachten tot de eerste bewoners er zijn. Daar waar dit (gefaseerd)

mogelijk is, is het wenselijk dat toekomstige bewoners worden uitgenodigd om mee te denken. Naast deze groep willen we dat ook partners en belanghebbenden een stem krijgen in de gebiedsontwikkeling en de bouw van maatschappelijke voorzieningen. Samen met de bewoners en ondernemers zijn zij uiteindelijk verantwoordelijk voor het creëren van een fijne woonomgeving.

“Ik denk ook zoals wat er net gezegd werd, als er maar ruimte blijft voor initiatief dan is meer groei of minder groei niet per se relevant, als dat maar blijft.”

Bron uitspraak: belevingsonderzoek Ferro Explore!

Voor een deel kan dit al in de vorm van ‘placemaking’:

3 de inrichting van een gebied vormgeven vanuit de functies die qua sfeer en uitstraling aansluiten bij beleving van de gebruikers .

Zo is het mogelijk te kijken wat er werkt, identiteit aan een gebied te geven en de aantrekkelijkheid al op voorhand breder te maken dan alleen voor de direct omwonenden.

Ontmoeting centraal

Het is belangrijk dat mensen zich thuis voelen in de stad en een goed sociaal netwerk hebben of kunnen opbouwen. Ontmoeting versterkt sociale verbanden en stimuleert onderlinge verdraagzaamheid en respect voor

elkaar. In een tijd waarin er veel eenzaamheid is, willen we een stad zijn die mensen uitnodigt om elkaar te ontmoeten en zich met elkaar te verbinden. Het gaat daarbij óók om het aangaan van ‘lichte verbindingen’ met mensen die niet behoren tot iemands directe vriendenkring of familie. ‘Community’ of in goed Nederlands ‘gemeenschapskracht’ draagt bij aan de gezondheid en een hogere kwaliteit van leven.

“We moeten het samen doen. Daar maak ik me helemaal geen zorgen over. Dat kunnen wij heel goed met elkaar, dat hoeft toch niet van bovenaf? Dat moeten wij als bewoners samen doen. Dan moeten er wel natuurlijk faciliteiten voor blijven.”

Bron uitspraak: belevingsonderzoek Ferro

Explore!

Hiervoor is het, voor zowel de gebouwde voorzieningen als de openbare ruimte, belangrijk dat deze uitnodigen tot ontmoeting en verbinding. We zoeken en benutten logische ontmoetingsplekken, en kijken naar nieuwe digitale mogelijkheden. Ook richten we ons op de groep mensen die langer dan voorheen in de eigen omgeving blijven wonen. Wat is er voor deze, vaak kwetsbaardere mensen nodig om ontmoeting te stimuleren?

Open wijken voor alle voorzieningen

Er zijn voorzieningen die mensen beleven als 'not in my backyard', zoals detentie, methadonverstrekking of de daklozenopvang. Deze vinden moeizamer een plek, omdat er eerder maatschappelijke onrust over ontstaat. In een stad die streeft naar een gezond stedelijk leven voor iedereen, moet er ook plek zijn voor deze voorzieningen. Deze voorzieningen spreiden we over de stad, tenzij ze vanuit de functie van een voorziening gebonden zijn aan een specifieke wijk. Alle wijken hebben de verantwoordelijkheid om dergelijke voorzieningen op te nemen, tenzij er zwaarwegende tegenargumenten zijn. Daarbij is het belangrijk om deze voorziening goed in te passen in de omgeving en alert en dienstbaar te zijn bij eventuele overlast.

"Ik woon zelf in een beschermd wonen instelling, dat is een 24-uurs instelling in Overvecht, en wat ik wel interessant vind is dat de flat zelf er heel flexibel mee omgaat. Onze burens kan dat helemaal niks schelen. Ze weten het allemaal maar zijn er nooit over begonnen. Ik denk dat dat ook wel iets is dat binnen Utrecht kan."

Toegankelijke voorzieningen

Iedereen moet mee kunnen doen in onze stad. Dit betekent dat we onze voorzieningen voor

iedereen toegankelijk, veilig en leefbaar maken. De ambities en doelstellingen uit het VN verdrag stellen we hierbij centraal. Daarnaast dwingt hHet feit dat mensen langer thuis wonen en er meer kleinschalige (zorg)voorzieningen in de wijk-buurt komen, dwingt ons om goed na te denken over toegankelijkheid in de stedenbouwkundige opzet van de wijk, logische situeren van voorzieningen en geschikte looproutes. Toegankelijkheid gaat niet alleen over de fysieke kant. Een voorziening moet ook uitnodigen om naar binnen te gaan, je er thuis te voelen en mee te doen.

Slim ruimtegebruik

Ruimte wordt schaars bij groei door voornamelijk binnenstedelijke bouw. Slim omgaan met de ruimte, integraler en gebruik makend van nieuwe technologische mogelijkheden is een kans. Hierdoor ontstaat een verschuiving van het claimen van ruimte voor elke functie apart naar het combineren van functies die elkaar versterken. Meervoudig ruimtegebruik is daarmee een uitgangspunt bij gebiedsontwikkeling.

Afwegingen bij het wel of niet combineren van functies

Het slim en meervoudig gebruiken van ruimte is in een verdichtende stad een noodzaak en heeft voordelen. Het kan ontmoeting en

samenwerking tussen professionals bevorderen. Slim ruimtegebruik en het bij elkaar brengen van functies heeft voordelen. Het kan de samenwerking tussen professionals bevorderen en bijvoorbeeld een integrale aanpak voor de doorgaande ontwikkeling in het aanbod voor kinderen stimuleren. Ook zorgt het mogelijk voor levendigheid in een buurt en brengt het zo mensen in contact met voorzieningen die ze nog niet kenden. Clustering van functies kan een beeldbepalend gebouw opleveren, met duidelijke herkenbaarheid van dé plek voor voorzieningen in de directe omgeving en de wijk.

Slimme verbindingen tussen functies biedt ook een mogelijke (gedeeltelijke) oplossing voor de grotere mobiliteit en bijbehorende problematiek. Door het goed positioneren van voorzieningen worden de mobiliteitsstromen in een wijk-buurt beperkt.

Meervoudig ruimtegebruik in de buitenruimte zorgt dat toestellen, straatmeubilair of plekken door verschillende doelgroepen op verschillende momenten worden gebruikt.

Het bij elkaar brengen van functies/voorzieningen is alleen kansrijk als partijen een gedeeld belang hebben. Bij het fysiek clusteren van functies is het belangrijk om oog te hebben voor de herkenbaarheid van de diverse functies en de noodzaak van

efficiënt beheer. Er is een goede beheerconstructie noodzakelijk waarbij ook rekening wordt gehouden met hindercirkels. Een school die 24/7 wordt gebruikt heeft bijvoorbeeld een andere geluidsbelasting op de omgeving dan een reguliere school. Per locatie moet gekeken worden naar de optimale omvang en schaalgrootte. Sommige voorzieningen zoals buurthuiskamers zijn juist gebaat bij kleinschaligheid. Schaalgrootte moet binnen de perken blijven en er dient voortdurend aandacht te zijn voor hoe functies met elkaar verbonden kunnen worden. Welk deel is gezamenlijk (in tijd en/of plaats) en welk deel is 'eigen'?. Hierbij moeten we ook rekening houden met zogenaamde hindercirkels (geluidsnormen en dergelijke). Een school die 24/7 wordt gebruikt heeft bijvoorbeeld een andere geluidsbelasting op de omgeving dan een reguliere school. Als een voorziening is bedoeld om ontmoeting te stimuleren juist voor mensen voor wie mobiliteit niet vanzelfsprekend is, vraagt het om voorzieningen die kleinschalig zijn en dicht bij huis.

De ervaring in Leidsche Rijn heeft ons geleerd dat het gaat om synergie tussen functies en partijen; het samenbrengen van sommige functies levert meerwaarde op voor gebruikers, terwijl andere elkaar niet versterken en de combinatie soms zelfs tot onderbenutting leidt. Bij het fysiek clusteren

van functies is het belangrijk om oog te hebben voor de afzonderlijke herkenbaarheid van de diverse functies en de noodzaak van efficiënt beheer.

Kansrijke combinaties

Kansen voor slim ruimtegebruik die kunnen werken zijn:

- Kindgerichte voorzieningen (VVE, kinderopvang, onderwijs, BSO).
- Schoolpleinen ook laten fungeren als speel- en ontmoetingsplekken voor de buurt.
- (Kunst)grasveldjes in de wijk-buurt niet alleen gebruiken als speelplek, maar ook gebruiken voor activiteiten door sportverenigingen of anders georganiseerd verband (zoals loopgroepen, bootcamps).
- De openbare ruimte bij een fysieke voorziening benutten als een laagdrempelige beweeg- en ontmoetingsplek (bijvoorbeeld door bankjes te plaatsen).
- Sportparken waar, naast reguliere sporters, buurtbewoners kunnen wandelen of hardlopen rs die afspreken voor hun wekelijkse trainingsrondje (open sportparken).
- Eerstelijns gezondheidszorg en basis- en aanvullende zorg. Denk aan huisarts, fysiotherapeut, apotheek, buurtteams, GGZ zorg. Naar de gewenste huisvesting/

locatie voor de Jeugdgezondheidszorg vindt een verkenning plaats.

- Dagopvang/dagbesteding en buurtcentrum, eventueel in combinatie met ruimte voor het buurtteam.
- Een podiumfunctie in scholen die gebruikt kan worden voor activiteiten en presentaties vanuit school, maar ook voor repetities van amateurkoren, orkesten en theatergezelschappen, muziek- & theaterlessen en presentaties, voorstellingen van diverse podiumkunsten, lezingen, misschien gekoppeld aan een bibliotheekfunctie.
- Combineren van groen en dieren met onderwijs en/of zorg.
- Optimaal benutten van daken voor groen, waterberging, sporten of ontmoeting.
- Gymzalen buiten schooltijd gebruiken voor diverse sportvormen.

We willen ons de komende jaren (samen met partners en bewoners) inzetten voor vernieuwende en meer creatievere vormen van dubbelgebruik zodat we de ruimte in de stad optimaal benutten. Hierbij kijken we niet alleen naar ons eigen vastgoed maar stimuleren we onze partners om ook op deze manier te ontwikkelen.

Flexibel bouwen

Vervolgens is het belangrijk om flexibel te bouwen. Het is moeilijk te voorspellen of de voorzieningen over een aantal jaar nog steeds nodig zijn en of de vorm nog voldoet. Daarom is het zaak voorzieningen zo te bouwen dat ze zonder te veel kosten voor een ander doel te gebruiken zijn. Bij het goed kunnen clusteren van voorzieningen, is flexibel bouwen ook een belangrijke voorwaarde. Het moet mogelijk zijn om wisselende combinaties te kunnen huisvesten en doorgangen of eigen entrees te realiseren.

Woningmarkt in balans~~Divers wonen~~

In onze stad woont een enorme diversiteit aan mensen. Ieder met een eigen leefstijl en eigen wensen. We koesteren die diversiteit en de noodzaak om op de woningmarkt perspectieven te bieden aan deze diversiteit. Ook in nieuw te ontwikkelen gebieden willen we deze diversiteit mogelijk maken. De juiste balans wordt in het kader van de woonvisie verder uitgewerkt. ~~Diversiteit op wijkniveau brengt mensen met verschillende achtergronden en talenten samen op school, in het buurthuis, de sportvereniging en het winkelcentrum, en biedt een goede voedingsbodem voor een sterke en levendige civil society. Daarnaast zien we juist dat mensen met een vergelijkbare leefstijl elkaar opzoeken en graag bij elkaar in de buurt wonen. Zo ontstaan woonmilieus waarin~~

~~mensen zich thuis voelen. We houden daarom oog voor de optimale diversiteit binnen de verschillende wijken.~~

Het woningaanbod en de spreiding van doelgroepen hebben een sterke relatie met maatschappelijke voorzieningen. In het 'Plan van Aanpak huisvesting en ondersteuning kwetsbare doelgroepen' staat beschreven hoe we de meer kwetsbare doelgroepen zelfstandig willen huisvesten. Hierbij hebben we oog voor de omgeving en zo nodig passen we het voorzieningenniveau hierop aan. Het woningaanbod en de spreiding van doelgroepen hebben een sterke relatie met maatschappelijke voorzieningen. Daarom hoort het uitgangspunt 'divers wonen' in dit koersdocument. We verwijzen daarbij graag naar het woonbeleid, waarin onder meer wordt ingezet op het realiseren van voldoende sociale huurwoningen. Inwoners met een lager inkomen, Utrechters die na een periode van hulpverlening weer zelfstandig gaan wonen en statushouders hebben betaalbare woonruimte nodig. Een groot deel van de kwetsbare doelgroep zoekt eenzelfde type woning: betaalbare woningen met één of twee kamers, onder de aftoppingsgrens. Bij kwetsbare jongvolwassenen is het uitgangspunt in principe onzelfstandige woonruimte. Een gebrek aan dit type woningen, vergroot de zorgkosten voor de gemeente direct. Het is wenselijk om die sociale huurwoningen te

~~verspreiden over de stad. Daarnaast zijn~~ wordt er vanuit de Woonvisie ingezet op concepten van gemengd wonen, bijvoorbeeld waarbij 'dragende' en 'vragende' bewoners in één gebouw wonen (zoals Place2BU). Vaak wordt dit gecombineerd met gemeenschappelijke ruimten voor ontmoeting voor bewoners én voor de buurt, waardoor er minder specifieke voorzieningen voor ontmoeting gerealiseerd hoeven te worden. Ook de inrichting van de openbare ruimte kan dan ingezet worden voor het stimuleren tot ontmoeting (bijv. een gezamenlijke buurttuin). Daarnaast zetten we in op levensloopbestendig bouwen. En willen we kijken naar vernieuwende initiatieven, waar zorg en wonen wordt gecombineerd. ~~Tenslotte zal Utrecht de komende jaren steeds meer vergrijzen. In het realiseren van passende woningen dienen we hier rekening mee te houden. Dit vraagt nader onderzoek naar omvang en woonbehoefte van deze doelgroep. Hierbij willen we ook kijken naar vernieuwende initiatieven, waar o.a. zorg en wonen wordt gecombineerd.~~

Participatie

We willen graag dat mensen betrokken bewoners zijn die zich inzetten voor hun buurt. Om deze betrokkenheid te vergroten stimuleren we participatie bij het opzetten, ontwikkelen en, waar mogelijk, beheer van bepaalde maatschappelijke voorzieningen. In nieuwbouwgebieden kunnen niet alle ontwikkelingen wachten tot de eerste bewoners er zijn. Daar waar dit (gefaseerd) mogelijk is, is het wenselijk dat toekomstige bewoners worden uitgenodigd om hierover mee te denken. Naast deze groep willen we dat ook partners en belanghebbenden een stem krijgen in de gebiedsontwikkeling en de bouw van maatschappelijke voorzieningen. Samen met de bewoners en ondernemers zijn zij uiteindelijk verantwoordelijk voor het creëren van een fijne woonomgeving.

“Ik denk ook zoals wat er net gezegd werd, als er maar ruimte blijft voor initiatief dan is meer groei of minder groei niet per se relevant, als dat maar blijft.”

Bron-uitspraak: belevingsonderzoek Ferro Explore!

Voor een deel kan dit al in de vorm van ‘placemaking’.

3-de inrichting van een gebied vormgeven vanuit de functies die qua sfeer en uitstraling aansluiten bij beleving van de gebruikers.

Zo is het mogelijk te kijken wat er werkt, identiteit aan een gebied te geven en de aantrekkelijkheid al op voorhand breder te maken dan alleen voor de direct omwonenden.

Richtlijnen per maatschappelijke voorziening

We hanteren acht richtlijnen die vooral in de programmeringsfase van belang zijn. Dit vraagt maatwerk omdat deze per wijk of buurt anders kunnen uitpakken.

Kijk naar omliggende wijken

Doordat er voornamelijk binnenstedelijk gebouwd wordt, hoeft niet elke wijk alle voorzieningen op te bouwen. Deze (randen van de) wijken kunnen mogelijk gebruik maken van bestaande voorzieningen in omliggende wijken. Andersom moet we letten op mogelijk overbezette voorzieningen in omliggende wijken, die uit kunnen wijken naar de nieuw te bouwen wijk.

Wees zuinig op maatschappelijke ruimte en plan op de groei

Als er eenmaal een woonbestemming zit op de omgeving rondom een voorziening, is deze moeilijk om te zetten. Houd daarom bij de planning, daar waar noodzakelijk, rekening met mogelijke uitbreiding of onvoorziene omstandigheden. Daarnaast is het goed om bepaalde ruimte in de plinten te reserveren voor een maatschappelijke bestemming, met daaraan gekoppeld maatschappelijke huren. Zo ontstaat ruimte voor maatschappelijke initiatieven (zoals bijvoorbeeld bewonersinitiatieven, sociaal en cultureel ondernemers, niet commerciële zorgpartijen).

Bouw ~~daar waar mogelijk enige~~ experimenteer ruimte in

Op papier is vooraf niet alles te voorspellen. Door vierkante meters mee te nemen in je planvorming en deze een gemengde bestemming te geven, houd je ruimte om in te spelen op creatieve ideeën, onvoorziene omstandigheden of wensen van bewoners.

Kies voor juiste fasering

Eerdere ervaringen leren dat de volgorde van opleveren van grote invloed kan zijn op de ontwikkeling van de wijk. Voor alle nieuwe kinderen in een wijk moet bijvoorbeeld direct een school beschikbaar zijn. ~~Ook het moment van oplevering moet goed doordacht zijn,~~

~~zoals bijvoorbeeld de relatie tussen scholen en sociale huurwoningen.~~

Zorg voor zichtbaarheid waar nodig

De ene voorziening vraagt om meer zichtbaarheid dan een andere.

Publieksfuncties zonder vaste afspraken vragen bijvoorbeeld een zichtlocatie, terwijl functies met afspraken (bijvoorbeeld huisarts, fysiotherapeut) op een minder zichtbare plek kunnen zitten.

Maak een stedelijke afweging bij bovenwijkse voorzieningen

Er is onderscheid tussen wijkse- en bovenwijkse voorzieningen. Bovenwijkse voorzieningen zoals sportvelden, culturele voorzieningen en middelbare scholen bestrijken een groter voorzieningengebied. Naast een gebiedsgerichte benadering is hierbij een stedelijke afweging noodzakelijk, omdat de voorziening om veel vierkante meters vraagt en die niet in elke wijk gerealiseerd kan worden.

Houd rekening met bereikbaarheid

Elke voorziening heeft een ander bedieningsgebied en trekt andere gebruikers aan. Bij het bepalen van de locatie van een voorziening is het van belang te kijken naar welke doelgroep je wilt bedienen en wat daarvoor de mobiliteitsuitgangspunten zijn.

Bouw voorzieningen ~~„zoveel als mogelijk,~~ volgens klimaat- en

duurzaamheidsdoelstellingen en geluidsarm

We hebben als stad hoge ambities op het gebied van duurzaamheid. Deze hebben ook betrekking op de maatschappelijke voorzieningen. We hanteren de ambities uit het bouwbesluit en de nota Volksgezondheid 2020-2024. Op het gebied van duurzaamheid heeft Utrecht hogere ambities dan de normen die landelijk zijn vastgesteld. Dit vraagt ook iets van de marktpartijen en schoolbesturen die zelf een voorziening opzetten en/of gebruiken. Hier komen financiële vraagstukken uit voort, bijvoorbeeld omdat de normbedragen bij onderwijs niet altijd toereikend zijn.

~~Om gezond stedelijk leven mogelijk te maken moeten we een hoge duurzaamheid nastreven. Dit geldt ook voor de maatschappelijke voorzieningen. We richten ons op het beperken van de CO₂-uitstoot door beperking van het energieverbruik, efficiënt gebruik van fossiele brandstoffen en het toepassen van duurzame energie. Ook moet er bij het ontwikkelen van voorzieningen worden nagedacht over hoe we deze zo geluidsarm mogelijk maken, zodat de overlast op de omgeving beperkt blijft. Daarnaast hebben we ons te houden aan andere richtlijnen, zoals de afstand van een school~~

~~tot een snelweg. Zo werken we samen aan een duurzaam woon- en leefmilieu. Op het gebied van duurzaamheid heeft onze lokale politiek ambities die verder gaan dan de normen die landelijk zijn vastgesteld. Dit vraagt niet alleen iets van de gemeentelijke gebouwen, maar ook van de marktpartijen en schoolbesturen die zelf een voorziening opzetten en/of gebruiken. Hier kan een financieel knelpunt in optreden (bijvoorbeeld omdat de normbedragen bij onderwijs niet altijd toereikend zijn).~~

Rol gemeente

In het realiseren van leefbare wijken-~~buurten~~ en goede maatschappelijke voorzieningen hebben we als lokale overheid diverse rollen. Voorop staat een open en faciliterende houding naar inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Zie in het kader hoe we invulling geven aan deze rollen.

Partner

We leren samen met bewoners, maatschappelijke instellingen en ondernemers hoe we effectief samenwerken voor de stad en haar inwoners. Gezamenlijk leggen we accenten in het werken in de stad, vanuit wat nodig is in buurten en wijken en in aansluiting op wat de diversiteit in de stad vraagt. We

creëren meer ruimte voor eigen initiatief, en trekken als gelijkwaardige partners in de stad op. In de wijken zoeken we mogelijkheden om organisaties slimmer te laten samenwerken.

Regisseur

We stellen in nauwe samenspraak met bewoners, maatschappelijk middenveld en ondernemers omgevingsvisies en omgevingsplannen en andere beleidsmatige kaders op. We wegen alle belangen die binnen een gebied en stadsbreed spelen integraal af. Vanuit onze toezichthoudende rol bewaken we dat de uitvoering plaatsvindt binnen die kaders, handhaven we waar nodig en verstrekken we vergunningen.

Facilitator

We zorgen in samenspraak met gebruikers en betrokken partijen dat er ruimte is voor maatschappelijke activiteiten, voor ontmoeting, (groen) beleving, onderwijs, sport, cultuur, spel en beweging. We stimuleren optimale bezetting.

Eigenaar en beheerder

Van een deel van het maatschappelijk Vastgoed en overige maatschappelijke voorzieningen (bijvoorbeeld sportparken) is de gemeente Utrecht eigenaar en wordt een groot deel daarvan beheerd door de UVO. UVO brengt de totale kosten van de

voorzieningen in beeld en zoekt hiervoor dekking, bijvoorbeeld uit huur of subsidies. Hierin wordt ook de exploitatie op langere termijn betrokken.

De toekomstig eigenaar moet (1) als (mede-)opdrachtgever voor ontwikkeling van het maatschappelijk vastgoed optreden. Dit is nodig om de benodigde risicovoorzieningen in de stichtingskosten te kunnen kwantificeren om overschrijdingen in realisatie- en exploitatiefase te kunnen voorkomen, (2) als toekomstig verhuurder te kunnen gaan voldoen aan de eisen welke de partner die het pand huurt stelt en, ten slotte, (3) te sturen op kwaliteit om in de exploitatie fase binnen de geprognoseerde (onderhouds-)budgetten het vastgoed in stand te kunnen houden.

[De gemeente heeft ook vastgoed en grondposities in bezit als strategisch instrument voor de ontwikkeling van de stad. In de RSU wordt de motie \(152\) kansrijke grondposities uitgewerkt waarmee we inzichtelijk maken hoe we deze grond kunnen inzetten bij het realiseren van onze integrale opgaven.](#)

Ook de openbare ruimte hebben we of nemen we in beheer, dit gebeurt bij Stadsbedrijven.